

NAUJIEJI TEISININKAI – CHIRURGAI BE ANATOMIJOS IR FIZIOLOGIJOS ŽINIŲ

Alfredas Kiškis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės ir kriminologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4584
Elektroninis paštas akiskis@mruni.eu

Pateikta 2011 m. kovo 3 d., parengta spausdinti 2011 m. rugsėjo 19 d.

***Anotacija.** Per pastaruosius keletą metų Lietuvos universitetuose rengiamų teisininkų programose padaryti pakeitimai – kriminologija iš privalomų dalykų perkelta į alternatyviai pasirenkamų dalykų sąrašą. Dėl to Lietuvoje vis daugėja naujųjų teisininkų, kurie nėra studijavę kriminologijos, kurie apie nusikaltėlius, nusikaltimų aukas, nusikalstamumą, jo priežastis ir poveikio jam būdus turi mąstymo stereotipais pagrįstą, buitinio lygio supratimą. Tačiau naujieji teisininkai, būdami specialistais, tyrėjais, advokatais, prokurorais, teisėjais, vaidina bene lemiamą vaidmenį baudžiamajame procese, sprendžia žmonių likimus, visuomenės išteklių panaudojimo nusikalstamumo kontrolei ir prevencijai klausimus.*

Straipsnyje nagrinėjama, kokias pasekmes dėl to patiria naujieji teisininkai ir Lietuvos visuomenė, analizuojama kriminologinio supratimo svarba.

***Reikšminiai žodžiai:** teisininkai, teisininkų kompetencija, teisės studijos, kriminologija, studijų programa, universitetinės studijos.*

Įvadas

Temos aktualumas. Liberalizuojant studijų procesą, sudarant vis daugiau galimybių studentams pasirinkti, kuriuos dalykus studijuoti, asmenims, keičiantiems studijų programas, yra nelengva nuspręsti, kokius dalykus palikti privalomus, o kokius padaryti pasirenkamus ir kokia apimtimi. Dėstytojai įrodinėja savo dalyko svarbą, tačiau asmenys, keičiantys programas, negali gerai išmanyti visų dėstomųjų dalykų – vienu jie patys nėra studijavę, kitus jei ir studijavo, tai seniai. Prieš keliolika metų Lietuvoje išplitęs internetas ir atsivėrusios kitos galimybės pasiekti beribius pasaulinės mokslinės informacijos šaltinius „išsprogdino“ senąjį dėstomųjų dalykų turinį. Kai kurių dalykų turinio pasikeitimai yra tokie dideli, kad vadovautis dešimties metų ar senesniu dėstomojo dalyko supratimu būtų diletantiška. Studijų dalyko programoje pateikta trumpa informacija dėl esamų formos apribojimų yra nepakankama, norint įsigilinti į dalyko esmę, ypač jo reikšmę rengiamiems specialistams ir visuomenei. Todėl tikslinga plačiau panagrinėti kriminologijos svarbą rengiant teisininkus ir kriminologinių kvalifikacinių gebėjimų reikšmę teisininkų paslaugų vartotojams.

Studentams taip pat yra nelengva rinktis studijų dalykus. Dėl laiko trūkumo įžanginis susipažinimas su dalyku būna paviršutiniškas. Sunku įvertinti galimą dalyko naudą dėl neaiškumo, ko iš tikrųjų prireiks darbe ir gyvenime. Pasirinkimus veikia daugybė šalutinių veiksnių: ar patinka dėstytojas, jo dėstymo stilius, ar tikimasi, kad bus nesunku išmokyti dalyką, išlaikyti egzaminą, ką pasakė kiti studentai, kurie jau studijavo šį dalyką, ir panašiai. Ar geras buvo pasirinkimas, dažnai studentai supranta tik baigę dalyko studijas, nors tikrąją jo vertę jie pajunta arba ne tik ateityje savo darbe ir gyvenime.

Kokie pasirenkami dalykai jiems reikalingi, pirmiausia sprendžia patys studentai, tačiau už privalomus dalykus atsakingas universitetas. *Privalomi dalykai – tai universiteto veidas, atspindintis išskirtas būtiniausias kompetencijas. Tai yra vienas iš kriterijų, pagal kuriuos bus vertinamas konkretaus universiteto baigimo diplomai.* Pasirenkamuose dalykuose, lyginant su privalomais, įgyjamų kompetencijų lygis kartais krenta net iki visiškai absurdiškų žemumų dėl didelės tarpdalykinės konkurencijos ir didelės dalies studentų siekio įgyti pirmiausia diplomą, o ne kompetencijas. Todėl universitetas, siekiantis, kad jo išduodami diplomai rinkoje būtų vertinami (tada šį universitetą gerai vertins ir rinksis studentai), kiekvienoje studijų programoje turėtų išmintingai parinkti privalomų dalykų branduolį.

Naujumas. Iki šiol Lietuvoje plačiau netyrinėta, kokios kriminologinės kompetencijos yra svarbios šiuolaikiniams teisininkams, kokios galimos pasekmės Lietuvos visuomenei, jei teisininkai neįgyja šių kompetencijų. Mokslo publikacijose yra tik atskirų vertinimų, pasisakymų šiais klausimais. Apie tai rašė Genovaitė Babachinaitė, Aleksandras Dobryninas, Ana Drakšienė, Viktoras Justickis, Gintautas Sakalauskas ir kiti mokslininkai.

Tyrimo objektai – kompetencijos, įgyjamos studijuojant šiuolaikinę kriminologiją, jų reikšmė teisininkams ir visuomenei.

Straipsnio tikslas – įvertinti, kokios kriminologinės kompetencijos yra svarbios šiuolaikiniams teisininkams, kokios galimos pasekmės Lietuvos visuomenei, jei tei-

sininkai neįgyja šių kompetencijų. Taikyti analizės, apibendrinimo, palyginimo ir kiti *metodai*.

Tyrimo apribojimai – siekiant išvengti neesminės ir nereikalingai plačios analizės nagrinėjamos Lietuvos universitetų tik bakalaurų nuolatinųjų studijų teisės krypties programos. Vientisųjų studijų programose nagrinėjama tik jų dalis iki specializacijos pasirinkimo¹. Toks apribojimas yra taikomas todėl, kad baigę bakalaurų studijas teisininkai gali dirbti pačiose įvairiausiose su teisininko kvalifikacija susijusiose darbo srityse. Be to, su kriminologija susijusiose magistrantūros ar vientisųjų studijų specializacijose kriminologijos dalykų pasirinkimo problemų beveik nekyla. Tačiau su kriminologija nesusijusiose magistrantūrose ar specializacijose kriminologijos dalykų pasirinkti negalima arba jie dažniausiai nesirenkami.

1. Praeitis–dabartis, kas tai?

1990 m. atkūrus Nepriklausomą Lietuvos Respubliką tuometinėse aukštosiose mokyklose kriminologijos dalykas buvo privalomas visiems studentams, studijuojantiems pagal teisės krypties studijų programas.

1.1. Vilniaus universitete

Vilniaus universitete (toliau – VU) kriminologija teisininkams pradėta dėstyti 1965 metais². Ji teisininkams buvo privaloma. Nuo 2003 m. teisininkams kriminologija tapo alternatyviai pasirenkamu dalyku. Priežastis tokio pakeitimo buvo 2002 m. atlikta tarptautinė teisės studijų ekspertizė, kurios išvadose buvo teigiama, kad per daug dėmesio skiriama baudžiamosios teisės šakų dalykams. Dėmesys baudžiamosios teisės šakų dalykams buvo sumažintas, kriminologiją padarant neprivalomu dalyku. Tačiau teisininkai, nepasirinkę studijuoti kriminologijos, nesupras, kas tai yra nusikalstamumas, koks jis yra Lietuvoje, kokie yra ir kaip veikia jį lemiantys veiksniai, kaip galima kontroliuoti, mažinti nusikalstamumą, kokią įtaką čia turi teisės normos, bausmės, žmonės, bendruomenės, valdžia ir specializuotos institucijos, kuo skiriasi nusikaltėliai nuo nenusikaltėlių, kokia yra nusikalstamumo žala, ar didelė problema yra nusikalstamumas ir daug kitų dalykų.

Kitas VU teisės studijų programoje padarytų pakeitimų aspektas – alternatyva kriminologijai. Septintajame semestre studentai turi rinktis vieną iš dviejų dalykų – kriminologiją (3 kreditai) arba kriminalistiką (3 kreditai)³. 2008 m. apie 50 procentų studentų pasirinko kriminologiją⁴. Tačiau *kriminalistika negali būti alternatyva kriminologijai*.

-
- 1 Vilniaus universiteto teisės studijų programoje nagrinėjama 1–7 semestruose. Nuo 8-ojo semestro prasideda specializacija.
  - 2 Informaciją 2008 m. gegužės 9 d. pateikė Vilniaus universiteto Teisės fakulteto docentė dr. Ana Drakšienė.
  - 3 Teisė. Studijų programos planas. Dieninės/nuolatinės studijos, 2010 metų srautas. *Vilniaus universitetas Teisės fakultetas*[interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.tf.vu.lt/images/stories/Daiva_Stumbryte/Studiju_programos/Nuolatinis_studij_programa_2010_m_srautas.pdf>.
  - 4 Informaciją 2009 m. gegužės 18 d. pateikė Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorius dr. Gintautas Sakalauskas.

Kriminalistikos pagrindų žinojimas teisininkui turbūt yra ne mažiau svarbus kaip ir kriminologijos. Tai tas pats, kaip žmogui liepti pasirinkti – ką jam turėti, kepenis ar inkstus⁵. *Logiška kriminologijos alternatyva gali būti tik panašus dalykas – teisės sociologija*, atskleidžianti teisės socialinio atsiradimo, veikimo ir raidos dėsninumus, socialinių veiksmų ir sąlygų poveikį teisėtumo apsaugai, teisės politikai ir teisės veiksmingumui⁶. VU garbei reikia pripažinti, kad šeštame semestre numatytas privalomas dalykas *teisės filosofija ir sociologija* (3 kreditai). Tai kompensuoja dalį negautų kriminologijos žinių, tačiau labai mažą, nes 3 kreditai yra skirti labai plačiam dalykui – teisės filosofijai ir sociologijai. Be to, iš dalies dubliuojamos kriminologiją pasirenkančių studentų įgyjamos žinios (teisės normų pažeidimų priežastys, teisės normų egzistavimo poveikis žmonių elgesiui ir kitos).

Trečias padarytų pakeitimų aspektas – kriminologija priskirta prie baudžiamosios teisės mokslų. Tačiau kriminologija yra specifinis tarpdisciplininis mokslas, arčiausiai esantis prie teisės (ne vien baudžiamosios) ir sociologijos mokslų. Kriminologiją laikyti grynai teisiniu, o tuo labiau vienu iš baudžiamosios teisės mokslų yra nelogiška, atsižvelgiant į kriminologijos objektus ir metodus. Pasaulyje nėra vieno požiūrio, kokia yra kriminologijos vieta mokslų sistemoje. Vienose šalyse (Vakarų Europoje, buvusios Sovietų Sąjungos ir jos įtakos šalyse) kriminologija dažniausiai priskiriama prie teisės krypties mokslų, kitose (Jungtinėje Karalystėje, JAV) kriminologija laikoma sociologijos krypties mokslu. Į kokią „lentynėlę“ dedama kriminologija, priklauso nuo šalies tradicijų, nuo teisinio ar sociologinio aspekto kaip svarbiausio akcentavimo kriminologijoje. Akivaizdu, kad kriminologija be teisės mokslų negalėtų net vadintis kriminologija. Baudžiamoji teisė apibrėžia jos objektus (nusikalstamumą, nusikaltėlius ir kitus), sudaro prielaidas atskirti, ar padaryta veika yra nusikalstama, ar ne. Baudžiamojo proceso teisė reglamentuoja veikų virsmo nusikalstamomis, asmenų – nusikaltėliais arba nukentėjusiais procesus. Bausmių vykdymo teisė nusako bausmių vykdymo tvarką. Civilinė teisė reglamentuoja nusikalstamomis veikomis padarytos žalos nustatymo ir atlyginimo aspektus. Administracinė teisė reglamentuoja įvairius nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės aspektus. Iš kitos pusės, kriminologija negali egzistuoti be sociologijos, padedančios suprasti socialinius reiškinius, jų priežastis ir poveikio jiems būdus. Kriminologija nėra nei teisės, nei sociologijos mokslas. Kriminologija yra tarpdisciplininis, kompleksinis mokslas, integruojantis teisės, sociologijos, psichologijos, biologijos, pedagogikos, ekonomikos ir daugybės kitų mokslų žinias apie nusikalstamumą, su juo glaudžiai susijusius procesus bei reiškinius, nusikalstamo elgesio priežastis, nusikaltėlius, jų aukas, poveikio nusikalstamumui būdus ir t.t. *Kriminologijos žinios suteikia labai svarbų apvalkalą teisei, be kurio teisė yra tik taisyklių rinkinys, sukurtas loginio mąstymo būdu, neturintis empiriniais tyrimais paremto pagrindimo ir dėl to turintis didelę tikimybę prasilenkti su realia tikrove.* Ar ne todėl, kad teisininkų pozicijos neparemtos empirinių tyrimų rezultatais, tarp jų kyla tiek daug ginčų?

5 Šį puikų palyginimą pateikė doc. dr. Armanas Abramavičius.

6 Teisės sociologijos studijų programa. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-18]. <http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/teisės_filosofijos_katedra/programos/%20ts_programa.doc>.

1.2. Mykolo Romerio universitete

Lietuvos policijos akademijoje, Lietuvos teisės universitete, Mykolo Romerio universitete (toliau – MRU) kriminologija buvo privalomas dalykas teisės krypties studijų programose. Nuo 2009–2010 mokslo metų MRU studentams, studijuojantiems pagal teisės studijų programą, kriminologija vietoj privalomo dalyko (4 kreditai) padaryta alternatyviai pasirenkamu dalyku (2 kreditai)⁷. Nuolatinių studijų septintajame semestre studentai turėjo rinktis vieną iš dviejų dalykų – kriminologiją (2 kreditai) arba viešojo intereso apsaugą civiliniame procese (2 kreditai). Anksčiau kriminologijos apimtis buvo 4 kreditai, taigi kriminologijos žinių būsimieji teisininkai gaus keturis kartus mažiau⁸. Straipsnio autorius apskaičiavo, kad kriminologiją perkėlus iš privalomų dalykų į alternatyviai pasirenkamus išstestinių studijų studentų kriminologijos žinių lygis per egzaminą sumažėjo apie du kartus⁹. Dėstytojai, kurie dėsto pasirenkamus dalykus, gerai žino, kaip skiriasi reikalavimų kartelės aukštis privalomuose dalykuose ir pasirenkamuose, kokie čia veikia mechanizmai.

Nuo 2010–2011 mokslo metų padarytas pakeitimas – teisininkai ketvirtame semestri alternatyviai renkasi kriminologiją (2 kreditai) arba korupcijos kontrolę ir prevenciją (2 kreditai)¹⁰. Studentai, pasirinkusieji korupcijos kontrolės ir prevencijos dalyką, nagrinėja vienos gana siauros rūšies nusikalstamų veikų raiškos ypatybes, jų priežastis ir sąlygas bei galimus poveikio joms būdus, tačiau dar nieko nežino apie nusikalstamumą apskritai, jo egzistavimo ypatybes, priežastis ir sąlygas, jo pažinimo ir matavimo būdus, svarbiausius poveikio jam principus bei būdus, nieko nežino, kuo skiriasi nusikaltėliai nuo nenusikaltėlių ir t. t.

2011–2012 mokslo metais antrame kurse kriminologiją galės pasirinkti jau tik trečdalis būsimųjų teisininkų – jie turės rinktis du iš šešių alternatyvių dalykų¹¹. Taigi po dvejų metų nuo pakeitimų pradžios kriminologijos žinių būsimieji teisininkai gaus jau šešis kartus mažiau¹². Pagrindinių (bakalauro) teisės studijų programos privalomų dalykų sąrašė nėra jokio pagal turinį alternatyvaus kriminologijai dalyko. Skaičiuojant apskritai du trečdaliai (67 procentai) studentų įgis teisininko (bakalauro) aukštojo mokslo diplomą su didžiule žinių spraga. Tokio sprendimo pasekmės – naujieji teisininkai, nesuprantantys, kas slypi už teisės normų ir jų taikymo, kiek tos normos dera su realia

7 Teisės studijų programos nuolatinių studijų planai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-07-21]. <http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2009_2010_studiju%20planai/1kursas-teises_bak_n_i_2009.pdf>.

8 Du kartus mažiau, nes kreditų skaičius sumažėjo nuo keturių iki dviejų. Ir dar du kartus mažiau, jei manytume, kad pusė studentų pasirinktų kriminologiją (kriminologija tapo alternatyviai pasirenkamu dalyku).

9 Jei nebūtų naudojamos kvotos, t. y. neribojamas kriminologiją pasirinktigančių studentų skaičius.

10 Teisės studijų programos nuolatinių studijų planai. Pereinamasis planas nuolatinių studijų 2,3,4 kursams. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_perein_nuolat_2010.pdf>.

11 Teisės studijų programos nuolatinių studijų planai. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_I_kursas_nuolat_2010.pdf>.

12 Du kartus mažiau, nes kreditų skaičius sumažėjo nuo keturių iki dviejų. Ir dar tris kartus mažiau, jei manytume, kad trečdalis studentų pasirinktų kriminologiją (kriminologija tapo alternatyviai pasirenkamu dalyku).

tikrove, kaip jos paveikia asmenis ir nusikalstamumą, kodėl žmonės nesilaiko teisės normų ir kas juos verčia laikytis šių normų. Galima konstatuoti, kad *pasirinktas neišprususio, siaurai mąstančio, į įstatymo raidę, teisės normas orientuoto teisininko modelis, kuris nedera su teikiamo universitetinio išsilavinimo samprata*.

Nenagrinėjant visų siūlomų kriminologijai alternatyvų, kurios paskutinių dvejų metų laikotarpiu keičiamos kasmet, logiška panagrinėti pirmąją kriminologijai siūlytą alternatyvą – viešojo intereso apsauga civiliniame procese. Šis dalykas atspindi ir kai kurių kitų alternatyvų ypatybes. Alternatyvus dalykas – viešojo intereso apsauga civiliniame procese – nenaikina rengiamų teisininkų kvalifikacijos spragos, kuri atsiranda iš privalomų dalykų išbraukus kriminologiją. Tai pagal turinį visiškai kitos pakraipos dalykas. Maža to – šioje *alternatyvoje nesuderinti ir mokslinio pažinimo lygiai – kriminologijos mokslas gretinamas su teisės šakos – civilinio proceso – vienu iš aspektų*. Siūlant šią alternatyvą kriminologijai galbūt buvo pasiremta kai kurių studentų nuomone – „noriu būti civilistas, man neimponuoja baudžiamoji teisė, todėl ir kriminologijos nelaikau vertinga“¹³. Remiantis tokiais studentų vertinimais gal ir baudžiamąją teisę bei baudžiamąjį procesą reikėtų padaryti alternatyviai pasirenkamais? Kiekvienas studentas kaip nori, taip ir suplanuoja savo siekiamas įgyti kompetencijas. Tačiau Lietuvos universitetuose egzistuojantys privalomi studijų dalykai reiškia, kad čia netaikomas visiškai laisvo studijų dalykų pasirinkimo modelis. Universitetai pripažįsta, kad jų išduodami diplomai atspindi įgytas būtinausias teisininkui kompetencijas, *be kurių absolventas negalėtų dirbti teisininku. Šiuo atveju iškelkime klausimą – ar normalu, kad teisininkas (pavyzdžiui, civilistas) nesupranta, nesidomi, kodėl pažeidžiamos teisės normos (tarp jų ir civilinės teisės), kokiais būdais galima pasiekti, kad šių pažeidimų būtų mažiau? Ar normalu, kad teisininkui nesvarbu, koks blogis, žala (ne tik turtinė) slypi už teisės pažeidimų? Ar normalu, kad jam svarbiausia turėti darbo, jam geriau, kad teisės pažeidimų būtų kuo daugiau? Kažin ar visuomenei reikia tokių „teisininkų“? Juk teisinių paslaugų tikslas – teisės viešpatavimas, kad būtų laikomasi teisės normų. Ar tokios studijų programos neprisideda prie tokių „teisininkų“ rengimo?*

Kai kuriuos MRU rengiamų specialistų aspektus vaizdžiai atspindi įvažiuojamojoje į MRU automobilių stovėjimo aikštelę (Didlaukio gatvėje, Vilniuje) dalyje statomi automobiliai¹⁴. Prie kelio į aikštelę stovi ženklas „sustoti draudžiama“. Straipsnio autoriui daug kartų teko matyti po ženklu paliktus net septynis aštuonis automobilius, teko kviesti policiją, nes, palikus šiame kelyje automobilius, lieka tik viena eismo juosta, susidaro automobilių spūstis, automobiliai stovi vieni prieš kitus, negalima nei išvažiuoti iš aikštelės, nei į ją įvažiuoti, niekas nenori važiuoti atbulas, kad praleistų kitus. Dėl tokių grūščių išvažiuoti iš aikštelės kartais prireikia pusės valandos. Juk jeigu visuotinai aktyviai būtų priešinamasi tokiam elgesiui, automobiliai taip nebebūtų statomi. Kriminologams gerai žinoma – socialines normas pažeidžiantis elgesys plinta priklausomai nuo to, kiek aplinka toleruoja tokį elgesį. Visi mes tampame teisės pažeidimų liudi-

13 Iš studento atsakymo į anoniminę apklausos, vykusios 2009 m. sausio 13 d. po kriminologijos egzamino, anketos klausimą.

14 Ši situacija pateikiama kaip pavyzdys. Tik tyrimai galėtų nustatyti, ar MRU rengiami specialistai skiriasi šiuo aspektu nuo kitų universitetų specialistų.

ninkais. Jei mes nieko nedarome, jis plinta, virsta sunkesnėmis pažeidimų formomis. Visuomenė turi tokį savo saugumą, kokio nusipelno. Policija, kad ir labai stipri, viena negali, pavyzdžiui, užkirsti kelio naktiniams plėšimams ar sustabdyti jų skaičiaus didėjimo¹⁵. Bandyamas nusikalstamumo problemą spręsti panaudojant policiją ir penitencines priemones, yra panašus į bandymą skėčiu sustabdyti lietų¹⁶. Ar žino visa tai MRU socialinių mokslų būsimieji specialistai? Dauguma jų taip ir nesužinos, dėl didėjančio nusikalstamumo kaltins policiją, patys nieko nedarys.

MRU bakalauro teisės studijų programoje kriminologijos dalyką perkėlus iš privalomų į alternatyviai pasirenkamus atsiranda dar keletas problemų. Magistrantūros teisės studijų Baudžiamosios teisės ir kriminologijos specializacijos programoje¹⁷ iš viso nėra kriminologijos dalyko. Yra tik specialieji kriminologijos dalykai: atskirų nusikalstamumo rūšių kriminologinė charakteristika (3 kreditai), viktimologija (3 kreditai), šeiminių smurto ir deviacijų kriminologinė analizė (4 kreditai). Akivaizdu, kad, nesusipažinus su bendraisiais nusikalstamumo aspektais, šių dalykų studijos yra problemiškos. Kol kriminologija buvo privaloma bakalauro studijose (4 kreditai), šios problemos nebuvo. Tačiau dabar dalis studentų, bakalauro studijose nepasirinkusių kriminologijos, vėliau gali studijuoti magistrantūroje baudžiamosios teisės ir kriminologijos specializaciją bei ją baigti visai nestudijavę kriminologijos. Net ir tie, kurie bakalauro studijose bus pasirinkę kriminologiją, su ja bus susipažinę labai paviršutiniškai – jai skirti tik du kreditai.

MRU kitose teisės krypties studijų programose, kuriose taip pat rengiami teisininkai, padėtis yra tokia: Teisė ir valdymas¹⁸ – kriminologija yra vienas iš trylikos alternatyviai pasirenkamų dalykų (kriminologiją pasirenka apie 1/13=8 procentai studentų); Teisė ir policijos veikla¹⁹ – kriminologijos nėra nei tarp privalomų, nei tarp alternatyviai pasirenkamų dalykų; Policijos veikla (viešojo saugumo kryptis)²⁰ – kriminologija yra privalomas dalykas septintą semestrą; Teisė ir valstybės sienos apsauga²¹ – kriminologija yra vienas iš trijų alternatyviai pasirenkamų dalykų septintą semestrą (pasirenka apie

15 Inshakov, S. M. *Zarubezhnaja kriminologija*. Moskva, 1997, s. 205.

16 *Ibid.*

17 Teisės studijų programa. Baudžiamosios teisės ir kriminologijos specializacijos magistrantūros nuolatinių studijų planas. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/baudzt_kl_mgstr_nuolat_2010.pdf>.

18 Teisė ir valdymas. Nuolatinių studijų planas. I kursas, 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/TV_I_kursas_nuolat_2010pdf.pdf>.

19 Teisė ir policijos veikla. Nuolatinių studijų planas. I kursas, 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/3.5m.NL_TPol_bak_2010.xls>.

20 Policijos veikla (viešojo saugumo kryptis). Nuolatinių studijų planas. 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/PV_bak_nl_vis.saug.2010.xls>.

21 Teisė ir valstybės sienos apsauga. Nuolatinių studijų planas. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/3.5.m.NL_VSA_bak_2010.xls>.

33 proc. studentų); Valstybės sienos apsauga (viešojo saugumo kryptis)²² – kriminologija yra privalomas dalykas septintą semestrą; Teisė ir muitinės veikla²³ – kriminologijos nėra nei tarp privalomų, nei tarp alternatyviai pasirenkamų dalykų; Teisė ir penitencinė veikla²⁴ – kriminologija yra vienas iš dviejų alternatyviai pasirenkamų dalykų septintą semestrą (pasirenka apie 50 proc. studentų).

Įdomu pažymėti, kad *anksčiau visiems MRU doktorantams, studijuojantiems teisės krypties doktorantūroje, buvo privaloma išlaikyti kriminologijos egzaminą neatsižvelgiant į tai, kokios teisės šakos yra rašoma disertacija*²⁵.

1.3. Vytauto Didžiojo universitete

Vytauto Didžiojo universitete (toliau – VDU) Teisės vientisųjų studijų programoje kriminologija yra tik laisvai pasirenkamas dalykas (3 kreditai)²⁶. Todėl *VDU parengti teisininkai, kurie nepasirinks kriminologijos, taip pat turės didelių spragų – nesupras nei teisės pažeidimų prigimties, nei teisės vaidmens elgesio variantų pasirinkimo procese, nei teisės pažeidėjų ypatybių* ir t. t.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad per dvidešimt atkurtos Nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metų pagrindiniuose Lietuvos universitetuose, kuriuose rengiami teisininkai, kriminologijos dalykas buvo stumiamas iš studijų proceso ir šiuo metu kriminologija nėra privalomas dalykas (išskyrus dvi studijų programas MRU) ir jai nėra numatyta tinkama alternatyva. Vienintelė iš dalies tinkama alternatyva kriminologijai yra tik Vilniaus universitete teisininkams privalomas dalykas teisės filosofija ir sociologija. Kai kuriose studijų programose, kuriose rengiami teisininkai, privalomas arba pasirenkamas dalykas yra sociologija ar sociologijos įvadas. Tačiau sociologija (du trys kreditai) yra labai platus dalykas, kuriame teisės sociologiniams, o tuo labiau kriminologiniams aspektams gali būti skirta tik labai maža dėstomojo dalyko dalis. Įdomu, kad Mykolo Romerio universitete, kuriame kriminologijos vaidmuo buvo labiausiai suprantamas (jame vieninteliame iki 2010 m. buvo Kriminologijos katedra), kriminologijos dalyko studijoms skiriama mažiausiai kreditų iš visų universitetų.

- 22 Valstybės sienos apsauga (viešojo saugumo kryptis). Nuolatinių studijų planas. 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/VSA_bak_nl_vis.saug_2010.xls>.
- 23 Teisė ir muitinės veikla. Nuolatinių studijų planas. I kursas 2010–2011 studijų metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/ekonomikos_ir_finansu_vadymo_fakultetas/studiju%20planai/Bakalauro%20st%20planai/TMV_nuol_2010_Ik.pdf>.
- 24 Teisės ir penitencinės veiklos studijų programos nuolatinių studijų planas. *Mykolo Romerio universitetas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/socialines_politikos_fakultetas/studiju_planai/Studiju_planai_2009_m_istojusiems_i_I_kursa/T_pen_bakalauro_nuolat_I_2009.xls>.
- 25 1997–2000 m. visiems teisės krypties MRU doktorantams buvo privalomi teisės teorijos, socialinės filosofijos, kriminologijos egzaminai.
- 26 Teisė. Vientisosios studijos. Dalykų sąrašas. *Vytauto Didžiojo universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <<http://www.vdu.lt/lt/studies/program/150/show/subjects/view-type/default>>.

1 lentelė. Kriminologijos dalykas Lietuvos universitetų bakalauro teisės krypties studijose. 2010 metų šrautai

Eil. Nr.	Univer-sitetas	Studijų programa	Krimi-nologija	Kreditų skaičius	Semest-ras	Studijuo-jančių krimino-logiją dalis	Galima al-ternatyva krimi-nologijai
1.	VU	Teisė*	Alter-natyva	3	7	50 %	Teisės filosofija ir socio-logija** (privaloma)
2.	MRU	Teisė	Alter-natyva	2	4	33 %***	–
3.	MRU	Teisė ir valdymas	Alter-natyva	2	5	8 %	–
4.	MRU	Teisė ir policijos veikla	–	–	–	–	–
5.	MRU	Policijos veikla (viešojo saugumo kryptis)	Privaloma	2	7	100 %	–****
6.	MRU	Teisė ir valstybės sienos apsauga	Alter-natyva	2	7	33 %	–
7.	MRU	Valstybės sienos apsauga (viešojo saugumo kryptis)	Privaloma	2	7	100 %	–*****
8.	MRU	Teisė ir muitinės veikla	–	–	–	–	–
9.	MRU	Teisė ir penitencinė veikla	Alter-natyva	2	7	50 %	–*****
10.	VDU	Teisė*****	Laisvai pasiren-kama	3		?	–*****v

* Teisės vientisųjų studijų dalis iki specializacijos (1–7 semestrai).

** 3kreditai šeštame semestre.

*** Teisės studijų programos nuolatinių studijų planai. I kursas 2010 metai. Mykolo Romerio universitetas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_I_kursas_nuolat_2010.pdf>.

**** Sociologija privaloma (3 kreditai) septintame semestre.

***** Sociologija privaloma (2 kreditai)septintame semestre.

***** Sociologijos įvadas, alternatyva (30 proc. studentų) (2 kreditai) antrame semestre.

***** Teisės vientisiosios studijos.

***** Studentai gali rinktis sociologijos studijų dalyką(3 kreditai). Jis nėra alternatyva kriminologijai. Žr. Teisė. Vientisiosios studijos. Dalykai. Vytauto Didžiojo universitetas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <<http://www.vdu.lt/lt/studies/program/150/show/subjects-abd>>.

1.4. Kriminologijos reikalingumas ir žinios Lietuvoje kinta priešingomis kryptimis

Nusikalstamumas – tai neišnykstantis blogis, kuris jaudina visą visuomenę. Nusikalstamumo temos – vienos populiariausių žiniasklaidoje. Nužudymai, plėšimai, sukčiavimai, korupciniai ir seksualinio pobūdžio nusikaltimai traukia žmonių dėmesį, kelia jų pasipiktinimą ne tik nusikaltėliais, bet ir teisėsaugos institucijų neveiksmingumu. Dažniausiai kaltinama policija, prokuratūra, kitos ikiteisminio tyrimo įstaigos. Kartais šių institucijų atstovai ir patys patiki, kad būtent jie yra atsakingi už nusikalstamumo didėjimą ar mažėjimą, kad jie yra pagrindiniai prevencijos subjektai, stengiasi parodyti geresnę nusikalstamumo būklę. Tai daryti juos iš dalies verčia ir valdžioje dominuojantis buitinio lygio nusikalstamumo supratimas bei noras parodyti geresnius savo darbo rezultatus.

Lietuvoje registruojamas nusikalstamumo lygis šimtui tūkstančių gyventojų yra kelis kartus mažesnis negu pasaulyje labiausiai išsivysčiusiose valstybėse (išskyrus JAV), kuriose žmonės yra susikūrę saugesnę aplinką, kur paplitęs mokslinis nusikalstamumo supratimas. Registruoto nusikalstamumo lygis Lietuvoje (2359 nusikalstamų veikų šimtui tūkstančių gyventojų 2010 m.)²⁷ rodo žemą policijos ir kitų ikiteisminio tyrimo institucijų darbuotojų kriminologijos žinių lygį. Vien žinant šį santykinai mažą registruoto nusikalstamumo Lietuvoje lygį galima gana tiksliai atspėti atitinkamai žemą šalies išsivystymo lygį net nieko daugiau apie ją nežinant. Tačiau teisėsaugos institucijos Lietuvoje stengiasi kontroliuoti registruoto nusikalstamumo lygį, jo mažėjimą pateikti kaip teigiamą savo darbo rezultatą.

*Kaip sprendžiama nusikalstamumo Lietuvoje problema, labai gerai parodo ir įkaltintų asmenų skaičius, tenkantis šimtui tūkstančių gyventojų, kuris Lietuvoje yra vienas didžiausių Europos Sąjungoje*²⁸ ir beveik du kartus didesnis negu ES vidurkis. Lietuvos visuomenėje ir net tarp baudžiamojo teisingumo specialistų paplitęs buitinis supratimas apie bausmių griežtinimą kaip veiksmingą nusikalstamumo prevencijos būdą yra viena iš priežasčių, trukdančių sėkmingai spręsti nusikalstamumo problemą, verčiančių mus visus patirti didžiulę jo žalą.

Nusikalstamumo prevenciją, kaip prioritetinę veiklos kryptį, į savo programas įtraukia bene visos politinės partijos, žada sukurti saugesnę aplinką, sumažinti korupcijos ir kitų nusikaltimų skaičių. Tačiau, laimėjusios rinkimus, dažniausiai jos greit pakeičia prioritetus. Paaiškėja, kad nusikalstamumas yra kietas riešutėlis, o ir taikomos poveikio priemonės neduoda laukiamų rezultatų.

Taip jau yra, kad nusikalstamumas – tai sritis, kurią visi jaučiasi gerai išmanantys. Visiems atrodo, kad jie gerai žino, nuo ko priklauso nusikalstamumas, kas yra nusikal-

27 Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje per 2010 m. 12 mėnesių. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinė ataskaita forma 1-Ž. Informatikos ir ryšių departamentas prie VRM [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <[http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=201012/f-1z-201012.data.txt&ff=<!--|Z|2|-->&tt=Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje \(Forma_1Ž\)>](http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=201012/f-1z-201012.data.txt&ff=<!--|Z|2|-->&tt=Duomenys+apie+nusikalstamumą+Lietuvos+Respublikoje+(Forma_1Ž)>)>.

28 2008 m. duomenimis, pagal šį rodiklį Lietuva buvo trečia nuo galo Europos Sąjungoje (po Latvijos ir Estijos).

tėliai, kuo jie skiriasi nuo mūsų ir ką reikia su jais daryti. Čia nereikia jokių mokslų ar specialistų. *Jei reikia atlikti medicininę operaciją ar gydyti ligą, niekam nekyla dvejo- nių, kad reikia kreiptis į specialistą gydytoją.* Tačiau specialistai – ikiteisminio tyrimo tyrėjai, advokatai, prokurorai, teisėjai, kurių vaidmuo yra bene lemiamas baudžiamajame procese, Lietuvoje gali turėti buitinių nusikalstamumo supratimą, prieštaraujantį šiuolaikinio kriminologijos mokslo išvadoms.

Mokslinis nusikalstamumo, jo priežasčių, poveikio jam būdų, nusikaltėlių ir nusi- kaltimų aukų supratimas labai svarbus visiems teisininkams, ne tik dirbantiems baudžia- mojo teisingumo sistemoje. Teisininkai turi autoritetą teisėkūros, teisės interpretavimo ir taikymo sferose. Jų pasisakymai, vertinimai ir veikla turi didelį poveikį visuomenei. Neįmanoma teisininko veiklą visiškai atiboti nuo sąlyčio su įvairiais nusikalstamumo aspektais, kurie turi kriminogeninį ar antikriminogeninį poveikį.

Kriminologijos žinios labai svarbios ir valdymo specialistams. Valdymo sprendimų socialinės pasekmės, būdamos susijusios įvairiais saitais su kriminogeniniais ir antikriminogeniniais veiksniais, daro didelį poveikį nusikalstamumui, gal net didesnę negu baudžiamąjo teisingumo sistemoje dirbančių teisininkų veikla. Juk baudžiamasis įstatymas ir jo taikymas turi santykinai mažesnę poveikį žmonių elgesiui negu kiti socialiniai veiksniai – auklėjimas, socialinių problemų sprendimas, socialiniai ryšiai ir kita.

Kriminologinis supratimas labai svarbus ir socialiniams darbuotojams, padedan- tiems spręsti žmonėms socialines problemas. Tik specialistas, suprantantis kriminoge- ninius procesus ir jų neutralizavimo būdus, gali užkirsti kelią visuomenėje ypač nepa- geidaujamam – nusikalstamam – elgesiui.

Nediskutuotinas Kriminologinio išsilavinimo būtinumas asmenims, dirbantiems penitencinį darbą.

Kriminologijos žinios ir išmintis labai svarbi savivaldybių darbuotojams. Būtent savivaldybių administracija atsakinga už nusikalstamumo prevencijos organizavimą savivaldos lygmeniu. Skirtingai negu policija, savivaldybė turi galimybes paveikti pla- čiausią kriminogeninių veiksmų spektrą.

Kriminologinis išprusimas labai svarbus visai visuomenei. Bet kokia institucija ar tarnyba be visuomenės pagalbos turi labai ribotas galimybes paveikti nusikalstamumą. Neišprususi visuomenės dalis reikalauja griežtinti bausmes, daro spaudimą įstatymų lei- dėjui ir teismams. O pilietiškai neaktyvi visuomenės dalis, nesuprantanti savo elgesio svarbos, toleruoja netinkamą elgesį savo aplinkoje ir tuo prisideda prie tokio elgesio plitimo, jo virsmo į nusikalstamas veikas. *Kiek gerai visuomenė supranta nusikalstamu- mo priežastis ir poveikio jam būdus, tiek ji laimi ar pralaimi, naudodama savo ribotus išteklius nusikalstamumo problemai spręsti.*

Sudėtingėjant visuomenės gyvenimo sąlygoms, didėja kriminologijos žinių reikš- mė. Dabartis kuria ateitį. Lietuvos valdančiuosiuose sluoksniuose vis mažėja žmonių, suvokiančių praktinę kriminologijos žinių svarbą valstybės ir savivaldybių politikoje. Kriminologijos reikalingumas ir žinios Lietuvoje kinta priešingomis kryptimis – reika- lingumas didėja, tačiau žinios mažėja.

2. Teisiniai aspektai

Kriminologijos išstūmimo iš privalomų dalykų teisės studijose pagrindą padėjo du Vyriausybės nutarimai. 1999 m. sausio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 75 (nebegalioja) buvo nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę²⁹. Tarp šių dalykų kriminologija nebuvo paminėta. Kitame 2002 m. spalio 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 1568 nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę, taip pat nurodytas kiekvieno iš tokių studijų dalykų kreditų skaičius³⁰. Šiame nutarime kriminologija nepaminėta ir lyginant su ankstesniuoju nutarimu gerokai padidintas pagrindinių teisės dalykų kreditų skaičius, dėl to kitiems dalykams sumažėjo vietos studijų procese.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarime³¹ teigiama, kad Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1568, kuriuo buvo patvirtinti Kvalifikaciniai reikalavimai, be kita ko, nėra skirtas kokiam nors teisininkų rengimo – aukštųjų teisės krypties studijų (*inter alia* aukštųjų universitetinių teisės krypties studijų) modeliui ar modeliams įtvirtinti, šių studijų struktūrai, turiniui reglamentuoti.

Pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija ir ši autonomija apima, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d. ir 2002 m. vasario 5 d. nutarimuose, aukštųjų mokyklų teisę savarankiškai nustatyti studijų programas³².

Nors aukštosios mokyklos turi teisę savarankiškai nustatyti studijų programas, nors Konstitucinis Teismas išaiškino, kad Vyriausybės nutarimas³³ nėra skirtas teisininkų rengimo modeliui įtvirtinti, minimalioms studijų dalykų apimtims apibrėžti, tačiau universitetai ir toliau laikosi Vyriausybės nutarimo, nemažina jame išvardytų studijų dalykų apimčių. Dėl to mažinant studijų trukmę ir apimtį išbalansuojamos teisininkų įgyjamos kompetencijos. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarime³⁴ teigiama, kad universitetiniam išsilavinimui yra būdinga ne tik žinių gausa, bet

29 1999 m. sausio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 75 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 11-264.

30 2002 m. spalio 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1568 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 97-4288.

31 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtintų Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, atitiktis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai“. Nutarimo II dalies 4 punktą. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 23-852.

32 Tas pats Konstitucinio Teismo nutarimas. II dalies 5 punktą.

33 Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1568.

34 Nutarimo II dalies 3 punktą.

ir platumas bei fundamentalumas, nes *universitetinį išsilavinimą turintys asmenys įgyja papildomų ir universalių žinių, kurių reikia priimant atsakingus sprendimus įvairiose gyvenimo srityse. Universitetinio teisinio mokymo tikslas yra parengti plataus profilio specialistus, sugebančius vertinti visą teisinę sistemą ir spręsti sudėtingas problemas*, o siekti šio tikslo padeda daug platesnė ir įvairesnė universitetinių studijų programa, fundamentalios ilgesnės trukmės studijos.

Įdomu, kad 2010 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintame Teisės studijų krypties apraše skiriami bendrieji teisės studijų tikslai, tarp jų: „išugdyti plačią erudiciją, kūrybinį ir kritinį mąstymą, leidžiantį suvokti teisės vietą ir paskirtį socialinių normų sistemoje, individo ir visuomenės vaidmenį kuriant teisinę valstybę“³⁵. Šiame apraše pateikiami ir reikalavimai per universitetines studijas įgyjamoms žinioms, tarp jų yra „esminės žinios apie filosofijos, sociologijos ir kriminologijos kryptis“³⁶.

3. Baudžiamoji teisė ir kriminologija – neatskiriama

Asmuo, studijavęs baudžiamąją teisę, bet nestudijavęs kriminologijos, įgis siaurą, vienpusišką baudžiamosios teisės supratimą. Teisininkams reikia ne tik žinoti teisės normas, jų taikymo ypatybes. Jiems *būtina suprasti, kodėl žmonės pažeidžia teisės normas, ką daryti, kad tos normos nebūtų pažeidžiamos*. Teisininkui būtina žinoti ne tik materialinę ir procesinę teisę, bet ir atitinkamų teisės šakų vaidmenį socialiniuose procesuose, jų įtaką žmonių elgesiui, kiek ir koku mastu jos veikia, gali paveikti elgesio variantų pasirinkimą. Būtina suprasti, koks yra baudžiamosios, administracinės, civilinės teisės ir kitų teisės normų egzistavimo poveikis žmogaus elgesio variantų pasirinkimui, kokia yra atitinkamų teisės normų taikymo įtaka šiam pasirinkimui, koks bausmių ar nuobaudų taikymas padeda geriau pasiekti visuomenei priimtino elgesio.

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos neatskiriama ryšį rodo šio derinio „*Criminal Law and Criminology*“ paplitimas. Tai daugiau kaip šimtą metų (nuo 1909 m. leidžiamo) žurnalo pavadinimas „*The Journal of Criminal Law & Criminology*“³⁷, mokslinių tyrimų institutų pavadinimai, pavyzdžiui, „*Institute for Criminal Law & Criminology*“³⁸, magistrantūros studijų programų pavadinimai, pavyzdžiui, „*Criminal Law and Criminology*“³⁹, mokslo publikacijų duomenų bazėse skiriamos temos teisės

35 7.1. punktas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl teisės studijų krypties aprašo patvirtinimo“ 2010 m. rugpjūčio 19 d. Nr. V-1385 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=380021&p_query=kriminologija&p_tr2=2>.

36 10.2. punktas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl teisės studijų krypties aprašo patvirtinimo“ 2010 m. rugpjūčio 19 d. Nr. V-1385 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=380021&p_query=kriminologija&p_tr2=2>.

37 The Journal of Criminal Law & Criminology [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.law.northwestern.edu/jclc/about/>>.

38 Institute for Criminal Law & Criminology. *Leiden University (Netherlands)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.law.leiden.edu/organisation/criminology/>>.

39 Criminal Law and Criminology. Master's degree programme. *University of Groningen (Netherlands)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.rug.nl/prospectiveStudents/degreeProgrammes/mastersProgrammes/masters/crohoCLC>>.

potemės pavadinimas „*Criminal Law and Criminology*“⁴⁰, mokslinių tyrimų kryptis „*Criminal Law and Criminology*“⁴¹ doktorantūros studijose ir daugelis kitų.

Kokie parengiami teisininkai, kai tarp privalomų dalykų baudžiamosios teisės ir kriminologijos apimčių santykis kreditais Mykolo Romerio universitete⁴² yra 10:0, Vytauto Didžiojo universitete⁴³ 12:0, o Vilniaus universitete⁴⁴ net 15:0?

4. Teisinių vaidmuo teisėkūros procese yra didelis

Teisės normos, kaip elgesio reguliatoriai, gali būti neveiksmingos, jei jos bus konstruojamos nesiremiant šiuolaikinio kriminologinio pažinimo, integruojančio daugelį kitų mokslų, rezultatais. Teisinių vaidmuo teisėkūros procese yra neabejotinai didesnis negu daugelio kitų profesijų žmonių. Todėl jiems būtina suvokti teisės įtaką socialiniam gyvenimui. Nusikalstamumo aspektu teisininkai turi suprasti, kokios yra sėkmingos kriminalizacijos prielaidos, kokia yra bausmių ir kitų teisinio poveikio priemonių įtaka žmonių elgesiui. Teislinikams, aktyviai dalyvaujantiems teisės interpretavimo ir taikymo procesuose, taip pat būtina suprasti, už kokias veikas, kokiems asmenims, kokios bausmės ir kaip turi būti taikomos *siekiant ne tik teisingumo, bet ir resocializuojančio poveikio asmeniui, derinant abu šiuos tikslus. Vienpusiškais veikų pavojaus bei bausmių proporcingumo principais paremta baudžiamoji teisė ir jos taikymo praktika gali duoti, o ir duoda rezultatus, priešingus siekiamiems* – po ilgo „resocializuojamojo“ poveikio laisvės atėmimo įstaigose Lietuvoje paprastai reikalinga papildoma resocializacija, pagalba asmeniui, išėjusiam į laisvę, kad jis galėtų prisitaikyti prie naujų sąlygų ir laikytis elgesio standartų.

Teislinikai turėtų suprasti, kokia yra baudžiamoji politika, kodėl ji tokia, kaip reiktų ją keisti. Teislinikai patys turėtų prisidėti prie jos plėtojimo ne tik rengiant įstatymus, bet ir juos taikant.

5. Ar gerai, kad Temidė užrištomis akimis?

Vienas iš svarbiausių teisingumo principų yra teismo nešališkumas. Šį principą simbolizuoja Temidė užrištomis akimis. Ji nemato, ką teisia, taigi ir negali atsižvelgti

40 Criminal Law and Criminology. Springer[interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.springer.com/law/criminal?SGWID=0-10020-0-0-0>>.

41 Call for doctoral research positions in criminal law and criminology. German Embassy, New Delhi [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <http://www.new-delhi.diplo.de/Vertretung/newdelhi/en/06/Funding/IM-PRS_Criminal_Law.html>.

42 Teisės studijų programos nuolatinių studijų planai. I kursas 2010 metai. Mykolo Romerio universitetas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teisės_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_I_kursas_nuolat_2010.pdf>.

43 Teisė. Vientisosios studijos. Dalykai semestrais. Vytauto Didžiojo universitetas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.vdu.lt/lt/studies/program/150/show/subjects>>.

44 Teisė. Studijų programos planas. Dieninės/nuolatinės studijos, 2010 metų srautas. Vilniaus universitetas Teisės fakultetas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.tf.vu.lt/images/stories/Daiva_Stumbryte/Studiju_programos/Nuolatinii_studij_programa_2010_m._srautas.pdf>.

į teisiamojo ypatybes. Tačiau bėgant laikui suprasta, kad baudžiant asmenį būtina atsižvelgti ne tik į jo padaryto nusikaltimo pavojingumą, bet ir į jo asmenybę. Vienoda bausmė skirtingiems asmenims ne visada būtų teisinga, net jei jie padarė vienodus nusikaltimus. Bene ryškiausias šio supratimo pavyzdys – skirtingos bausmės už tokį patį nusikaltimą recidyvistui ir pirmą kartą nusikaltimą padariusiam asmeniui. Nusikaltėlio asmenybės (subjekto) principas įtvirtintas daugelio šalių baudžiamojoje teisėje.

Ką mato nusikaltėlyje teisėjas, neturintis kriminologijos žinių? Jis mato įstatyme išvardytas subjekto savybes, jų buvimą arba ne. Teisėjas mato teisiamojo akis, jo žvilgsnį, elgseną, bando įvertinti, ar jis supranta, kad pasielgė negerai, ar gailisi dėl savo poelgio ir kiek nuoširdžiai, bando prognozuoti jo tolesnį elgesį, pavojingumą ir kita. Tačiau ar toks teisėjas mato kriminologinius savo darbo aspektus, koks yra šis teisiamasis, ar supranta, kodėl jis toks tapo, kaip jį paveiks vienokia ar kitokia skiriama bausmė? Be kriminologijos žinių šių aspektų supratimas yra nekvalifikuotas ir subjektyvus. Tokiu supratimu pagrįsti sprendimai *visuomenei brangiai kainuoja*. Teisėjas, kurio akys užrištos „kriminologinio matymo“ raiščiu, manys, kad Lietuvoje bausmės nusikaltėliams yra per švelnios, skirs griežtas bausmes – dažnai ilgų terminų laisvės atėmimą.

Lietuvoje vieno kalinio išlaikymas vidutiniškai per dieną kainuoja 57,35 Lt⁴⁵, per metus 20 933 Lt. Jei skirtume vienais metais trumpesnę laisvės atėmimo bausmę ir tą vieno kalinio 21 tūkstantį litų panaudotume nusikaltėlio resocializacijai, pagalbai, sprendžiant jo įsidarbinimo, apgyvendinimo ir kitas problemas, tiek atliekant laisvės atėmimo bausmę, tiek ir ją atlikus, tai pasiektume daug geresnių rezultatų – tiek preventinių, tiek ir ekonominių. Tai seniai suprato Vakarų Europos valstybės, Skandinavijos šalys ir kitos aukštą ekonominę gerovę pasiekusios valstybės (išskyrus JAV), kuriose vidutinė laisvės atėmimo bausmės trukmė yra kelis kartus trumpesnė negu Lietuvoje. Kas iš to, kad mes laikysime kalėjime nusikaltėlį, pavyzdžiui, vieneriais metais ilgiau? Tam sunaudosime 21 tūkstantį litų mokesčių mokėtojų pinigų. Nusikaltėlis būtent dėl tų vienerių metų vargu ar pasidarys geresnis. Didesnė tikimybė, kad jis dar labiau praras pritaikymo gyventi laisvėje įgūdžius. Kokios yra galimybės sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje nusikaltėliui, išbuvusiam keletą metų kalėjime, dažnai neturinčiam materialinių galimybių spręsti būtiniausias savo buities problemas? Jis paženklintas nusikaltėlis, kurio aplinkiniai vengia. Ar gali toks nusikaltėlis sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje su kitais asmenimis, kai net neteisti, išsilavinę žmonės ne visada sugeba susirasti darbą? *Aklo teisingumo pasekmės – pavojus, į kurį patenka visa visuomenė*, ir tik santykinis atsitiktinumas nulems, kuris būtent iš mūsų pateks į nusikalstamumo statistiką – taps nusikaltimo auka, patirs turtinę ir neturtinę žalą, kuri beveik niekada visa apimtimi neatlyginama. Aklo teisingumo pasekmės – recidyvas, po kurio į darbą vėl iš naujo paleidžiama didžiulė ir brangiai kainuojanti baudžiamojo teisingumo mašina, gaištamą nukentėjusiųjų, liudytojų ir kitų baudžiamojo proceso dalyvių laikas, vėl brangiai kainuoja bausmės vykdymas. Ir taip viskas sukasi ratu daug kartų. Bet visi šie mūsų sunaudojami išteklių galėtų būti panaudoti kitur!

45 Vienam asmeniui išlaikyti įkalinimo įstaigose per dieną panaudota lėšų. 2009 metų ataskaita. *Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-11]. <http://www.kalejimudepartamentas.lt/?item=vkl_at_mt&lang=1>.

Kriminologinis supratimas labai svarbus plačiajai visuomenei, reikalaujančiai griežtų bausmių, esančiai savo pačios sukurtuose aklo teisingumo (atpildo) sąspūstuose, nematančios nusikaltėliuose ir savo kaltės. Kas kitas įgis, naudos ir skleis kriminologinį supratimą, jei ne teisininkai? Jei netgi teisininkai neturės kriminologijos žinių, visuomenė dar ilgiai negalės išeiti iš užburto aklo teisingumo rato.

Profesorius Aleksandras Dobryninas pabrėžia, kad *visuomenė dar nemoka kalbėti apie nusikaltimų problemas*. „Manoma, kad nusikaltimo kontrolė ir prevencija nereikalauja specialaus išsilavinimo ir dėl to mes arba darome daug klaidų, arba nefiksuojuame tų problemų.“ Jam pritaria ir Teisės instituto direktorius dr. Algimantas Čepas: „savo baudžiamąją politiką mes dažniausiai formuojame remdamiesi ne žiniomis, o pojūčiais“⁴⁶.

A. Dobryninas pažymi laisvės atėmimo bausmės 5 metų ribą, iki kurios nusikaltėlis dar turi galimybę grįžti į visuomenę⁴⁷. Ilgiau būdamas kalėjime jis yra socialiai nužudomas, tikimybė pritaipyti prie visuomenės ir laikytis teisės normų pasidaro artima nuliui.

Kriminologijos žinios vis labiau tampa bendrojo švietimo dalimi. Kiekvienas visuomenės narys turi turėti kriminologijos žinių, kaip jis gauna ir pradines kalbos, literatūros, matematikos, istorijos, geografijos, biologijos žinias⁴⁸.

Asmuo, baigęs universitete teisės studijas, gali būti teisėju, prokuroru, advokatu. Jei kriminologija teisininkams nėra privaloma, tai universitete *rengiami teisėjai, prokurorai, advokatai (specialistai, kurių vaidmuo baudžiamajame procese yra bene lemiamas), turintys buitinį, stereotipinį, kelių šimtmečių senumo kriminogeninių procesų supratimą: nusikaltėliai – tai ypatingi žmonės, kitokie negu mes, nenorintys sąžiningai dirbti, bet siekiantys vien malonumų, jie bijo būti pagauti ir nubausti, todėl geriausias būdas mažinti nusikalstamumą – kuo griežtesnės bausmės*. Pastarųjų kelerių metų teismų praktika Lietuvoje tai patvirtina.

Lietuvoje vykdomos baudžiamosios politikos reformos tikslai atspindėjo kai kurias šiuolaikinio kriminologinio pažinimo išvadas. Naujajame 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse buvo įtvirtintos galimybės teismams skirti mažesnes bausmes, taikyti alternatyvias laisvės atėmimui bausmes. Tačiau lyginant teisės reformos tikslus ir padarytus atitinkamus teisinės bazės pakeitimus su teismų praktika peršasi išvada – dauguma teisėjų atmets šiuolaikinio kriminologijos mokslo išvadas apie bausmių vaidmenį kriminogeniniuose procesuose. Atlikta bausmių skyrimo Lietuvoje 2000–2004 m. analizė⁴⁹ rodo, kad įsigaliojus naujajam Baudžiamajam kodeksui laisvės atėmimo bausmės pradėtos skirti dar dažniau, teismo nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės pa ilgėjo, dar labiau padidėjo realiai atliktos bausmės termino vidurkis. Teismų praktika pakrypo priešinga kryptimi nei šiuolaikinio

46 Denisenko, V. Kriminologijos žinios padės pagerinti baudžiamosios politikos kokybę. (2008) *Vilniaus universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://www.vilnensis.vu.lt/studijos/44-studijos/141-kriminologijos-zinios-pades-pagerinti-baudziamosios-politikos-kokybe>>.

47 Dobryninas, A. Be kriminologinių žinių pinigai dažnai paleidžiam vėjais. *Vilniaus universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-10-04]. <<http://www.krimstud.vu.lt/UserFiles/File/Be%20kriminologiniu%20ziniu%20pinigus%20daznai%20paleidziam%20vejais.doc>>.

48 Justickis, V. *Kriminologija*. I dalis. Vilnius, 2001, p. 48.

49 Kiškis, A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? *Jurisprudencija*. 2006, 3(81): 32–39.

kriminologinio pažinimo rezultatai, rodantys, kad ilgi laisvės atėmimo terminai mažina laisvės atėmimo baudmės resocializuojamojo poveikio tikimybę.

Šio straipsnio autoriui teko skaityti paskaitų teisėjams, prokurorams, dirbantiems su nepilnamečių baudžiamosiomis bylomis, apie nusikalstamo elgesio priežastis, bausmių prevencinį poveikį ir kita. Buvo aiškiai matyti, kad klausytojams daug kas buvo nauja, negirdėta, kad jų kriminologinis supratimas yra skurdus. Tačiau kriminologijos temomis teisėjų mokymų yra mažai. Gal jų organizatoriai mano, kad teisėjai tai gerai žino, kad tokie mokymai neturi didelės praktinės reikšmės?

6. Ar gali chirurgas neturėti anatomijos ir fiziologijos žinių?

Ar galima leisti dirbti baudžiamąjį teisingumo sistemoje teisininkams, neturintiems mokslinių žinių apie nusikalstamumą, jo priežastis, veiksmingus poveikio jam būdus? Ar leistume daryti operacijas chirurgui, kuris neturi žmogaus anatomijos ir fiziologijos žinių? Ar sutiktume, kad toks chirurgas mus operuotų? Jis žino, kad vienoje ar kitoje vietoje reikia daryti vienką ar kitokį pjūvį, kažką pašalinti, užsiūti. Jis žino, ką ir kaip reikia daryti (žino baudžiamąją ir baudžiamąjį proceso teisę). Tačiau jis nežino, kaip veikia biologiniai procesai žmogaus organizme, kokie organai kam reikalingi (nežino kriminologijos). Nežinomoje situacijoje jis yra bejėgis. Tačiau net ir storiausiose knygose, taisyklių rinkiniuose netelpa ir negali tilpti visa gyvenimo įvairovė.

Ar normalu būtų, kad chirurgui asistuoję specialistai, kurie taip pat neturi tokių žinių? Chirurgas baudžiamajame procese – tai teisėjas, jo asistentai – prokuroras, advokatas. Chirurgas yra ir policininkas, kitų teisėsaugos institucijų atstovas, turintis įstatymu įtvirtintus įgaliojimus bausti asmenis, taikyti jų atžvilgiu prievartą. Ar bus gerai, jei chirurgas – teisėsaugos atstovas – turės buitinių, populiarios žiniasklaidos iškreiptą supratimą apie nusikalstamumą? Kaip seksis jam dirbti savo darbą, kokios kokybės paslaugas jis teiks visuomenei? Gerai, kad MRU kai kuriems rengiamiems policininkams (viešojo saugumo kryptis) ir kai kuriems valstybės sienos apsaugos pareigūnams (viešojo saugumo kryptis) dar yra privaloma kriminologija. Tačiau asmenys, baigę bet kokias teisės krypties studijas, gali dirbti teisėsaugos sistemoje.

Naujieji teisininkai net nežino, kas tai yra kriminologija, ir labai dažnai ją supainioja su kriminalistika.

Jei nebus privalomos kriminologijos, teisėjas galės nežinoti, kodėl žmonės pažeidžia teisės normas, kokie veiksniai ir kokią įtaką daro pasirenkant, kaip elgtis, kokie poveikio būdai veiksmingiausiai mažina teisės pažeidimus, kuo skiriasi nusikaltėliai nuo nenusikaltėlių. *Prokuroras, advokatas, teisėjas teisme sakys kalbas, dvelkiančias visišku neišmanymu procesų, apie kuriuos kalba.*

7. Pasekmės visuomenei

Modeliuojant teisininką, neturintį kriminologinio išsilavinimo, išryškėja jo nesugebėjimas kvalifikuotai operuoti nusikalstamumą charakterizuojančiais dydžiais. Toks

teisininkas negalės apibūdinti nusikalstamumo Lietuvoje užsienio šalių piliečiams, *nesupras ir kitiems negalės paaiškinti, koks yra nusikalstamumas Lietuvoje, koks nusikalstamumo Lietuvoje ir kitose šalyse santykis, saugu ar ne Lietuvoje*. Toks teisininkas, veikiamas kasdienio sąlyčio su teisės pažeidimais ir „maitinamas“ žiniasklaidos pranešimais apie sensacingus nusikaltimus, susikurs tikrovės neatitinkantį nusikalstamumo vaizdą ir būdamas santykinai didesniu autoritetu visuomenės, neturinčios teisinio išsilavinimo, akyse, skleis nepagrįstą nusikaltimų baimę⁵⁰. Teisininkas, neturintis kriminologinio išsilavinimo, *negalės profesionaliai interpretuoti registruotojo nusikalstamumo statistikos, nesupras, kiek objektyviai ji atspindi realųjį nusikalstamumą*, kokie yra jos privalumai ir trūkumai. Jis operuos siauru nusikalstamumą veikiančių veiksnių spektru ir atitinkamai siaurais, dažniausiai neperspektyviais poveikio nusikalstamumui būdais.

Kai kurie dabartiniai teisininkai, dirbantys įvairiose valstybinės valdžios ir valdymo institucijose, teisminėse institucijose nepajėgia suvokti (o kartu ir veiksmingai formuoti bei valdyti) kompleksinės, kriminologinėmis žiniomis pagrįstos socialinės politikos apskritai, baudžiamosios bei penitencinės politikos kaip socialinės politikos dalies problematikos, kriminologinių problemų socialinės kainos. Todėl *visuomenė ir valstybė kriminologines, taip pat nusikalstamumo prevencijos problemas sprendžia neefektyviai, todėl ir mokame didelę socialinę kainą už tą neefektyvumą, todėl socialinė visuomenės ir valstybės plėtra vyksta daug lėčiau, negu leistų objektyvios valstybės ir visuomenės galimybės*⁵¹.

Teisininkas, nestudijavęs kriminologijos, nusikaltimų žalą supras siaurai. Tuo tarpu studijuodamas kriminologiją jis suvoks daug platesnį nusikaltimų žalos spektrą: tai mūsų pačių savęs apribojimai dėl baimės tapti nusikaltimų auka, mūsų išlaidos būsto, automobilio ir kitokiam saugumui, tai ir mūsų politinis pesimizmas, kai dėl aukštas pareigas einančių asmenų daromų nusikaltimų nebeiname į rinkimus, ir daugybė kitų aspektų. Kiekvienas iš mūsų moka nusikalstamumo kainą, net jei tiesiogiai nuo jo ir nenukenčia. *Tik pakankamai plačiai suvokdamas nusikalstamumo žalą asmuo galės skirti reikiamą dėmesį šios problemos sprendimui*.

Studentas, baigęs studijas pagal teisės studijų programą, nebūtinai dirbs grynai teisinį darbą. Jis gali dirbti ir dirbs įvairiose viešojo ar privataus sektoriaus sferose. Jo priimti socialiai reikšmingi sprendimai tikėtina turės didelę įtaką mūsų saugumui.

Kriminologijos studijos atskleidžia platų kriminogeninių ir antikriminogeninių veiksnių spektrą. *Pagrįstas supratimas, kodėl žmonės daro nusikalstamas veikas, kas juos nuo to sulaiko, pakeičia požiūrį į nusikaltėlius*. Jei žmogus padarė nusikaltimą, vadinasi, tam buvo priežasčių, jis buvo paveiktas nepalankių, pirmiausia socialinių, veiksnių. Žmonių visuomenėje jis mokėsi, kas yra gera, kas bloga, kaip reiktų elgtis, kaip nedera elgtis. Tačiau jo socializacija – visuomenėje dominuojančių, pripažįstamų elgesio normų perėmimas – nebuvo sėkminga. Susiklosčius situacijai jis pasielgė blo-

50 Vakarų valstybėse stengiamasi sumažinti nusikaltimų baimę. Tam net sukuriami specialūs padaliniai, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje. Ten suprantama, kad nusikaltimų baimė blogina gyvenimo kokybę, mažina žmonių ryžtą priešintis nusikalstamam elgesiui.

51 Stasytytė, I. *Kriminologijos mokslo raida Lietuvoje*. Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 4.

gai – padarė nusikalstamą veiką. Tačiau kas kitas, jei ne visuomenė – tėvai, mokytojai, draugai, giminaičiai, pažįstami ir nepažįstami žmonės – būtent taip jam perteikė elgesio normas, kad jis jų nepaisė?

Dar labiau *keičia požiūrį į nusikaltėlius ir bausmes žinojimas, kad beveik visi mes esame padarę nusikalstamų veikų*. Studijuodami kriminologiją sužinome, kad įvairių tyrimų duomenimis, net 90–100 procentų anonimiškai apklaustų asmenų ne nusikaltėlių nurodė, kad jie yra padarę nusikalstamų veikų. Ar gali šis žinojimas mūsų neveikti?

8. Kriminologija – vienas įdomiausių, humaniškiausių mokslų

Straipsnio autorius po kriminologijos egzamino studentams pateikia anoniminę anketą, kurioje prašo įvertinti kiekvieną kriminologijos programos temą dviem aspektais: 1) įdomu, 2) verta žinoti. Taip pat prašo įvertinti įvairius kriminologijos dėstymo aspektus ir pateikti siūlymų. Naudoja vertinimo sistemą, kurioje: 3 balai reiškia – labai įdomu, labai vertinga, labai gerai; 2 balai – įdomu, vertinga, gerai; 1 balas – nelabai įdomu, nelabai vertinga, patenkinamai; 0 balų – visiškai neįdomu, visiškai nevertinga, blogai. Kai dar kriminologija buvo privaloma studijuojantiems MRU pagal teisės studijų programą, 2009 m. sausio 13 d. anketą užpildė 77 studentai. Visų kriminologijos programoje dėstomų temų vertinimo vidurkis įdomumo aspektu buvo 2,1 balų, o „verta žinoti“ aspektu – 2,2 balų. „*Nemanau, kad per visus trejus su puse metų buvo įdomesnis dalykas*“ – taip ir panašiai rašė studentai anketose. Sumažinus MRU kriminologijos dalyko apimtį nuo 4 iki 2 kreditų, daug studentų anketose pateikė pageidavimų padidinti kriminologijos apimtį, nors anketose tokio klausimo ir nebuvo.

Kriminologijos mokslas ir studijos persmelktos humanizmo. Pagrindinis kriminologinių žinių tikslas – nusikalstamų veikų prevencija, kad būtų kuo mažiau daroma veikų, kurios visuomenėje ypač nepageidaujamos, kurios mums visiems daro didelę žalą, už kurias numatytos ir taikomos bausmės. Kriminologija padeda geriau suprasti ir nukentėjusįjį, ir nusikaltėlį, humaniškai su jais elgtis, padėti jiems. Kriminologija skatina žmonių solidarumą, nesavanaudišką pagalbą kitiems ir aktyvų priešinimąsi blogiui.

9. Kokia padėtis užsienyje?

Kriminologijos studijų svarba teisininkams suprasta jau seniai. Dar 1952 m. gruodžio 17 d. Specializuotų agentūrų bei tarptautinių nevalstybinių organizacijų konferencijoje (Ženevoje) remiant Jungtinėms Tautoms buvo priimtos rekomendacijos⁵²: 1) universitetai turi organizuoti kriminologijos ir su ja susijusių dalykų mokymą atsižvelgiant į vietos tradicijas, galimybes ir kompetenciją; 2) šios taisyklės turėtų būti privalomos

52 Mikėnaitė, Ž.; Rutkevičiūtė, V.; Vosyliūtė, A.; Žekas, T. *Europos Sąjungos valstybių patirtis kriminologijos studijų ir mokslo taikomųjų tyrimų srityse (studija)* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, p. 4 [žiūrėta 2010-02-17]. <http://www.krimstud.vu.lt/UserFiles/File/Doktorantu_studija.pdf>.

studentams, kurie ketina pasirinkti advokato, teisėjo ar kitą profesiją, susijusią su teisės taikymu.

Europos Sąjungos senbuvės šalys turi ilgametę nusikalstamumo prevencijos, žmogaus teisių įgyvendinimo tradiciją. Jų aukštojo mokslo sistemoje yra gausus kriminologijos specializacijos studijų pasirinkimas. Šios specializacijos yra paklausios ne tik tarp studentų, bet ir tarp darbdavių. ES aukštesiose mokyklose yra labai daug kriminologijos katedrų, kriminologijos institutų. Pavyzdžiui, Norvegijoje, šalyje, panašioje į Lietuvą gyventojų skaičiumi, yra kelios kriminologijos katedros bei kriminologijos institutas, kuriame dirba apie 70 mokslininkų⁵³. Didžiosios Britanijos Tysaido universitete, turinčiame tokį patį studentų skaičių kaip ir Mykolo Romerio universitetas, yra net keturios kriminologijos specializacijos⁵⁴. Per metus 400 diplomuotų kriminologų išleidžiami į darbo rinką Belgijoje⁵⁵. Kriminologija 150 iš jų yra vienintelis išsilavinimas.

2000–2001 m. atliktos 34 Europos valstybių apklausos duomenimis, kai kurių šalių (Liuksemburgo, Islandijos) universitetuose kriminologija nėra dėstoma, tačiau daugelyje Europos valstybių kriminologija yra dėstoma universitetiniu lygiu⁵⁶. Straipsnio autorius išsiaiškino, kad kriminologija Islandijoje, pavyzdžiui, dėstoma Reikjaviko universitete magistro studijose⁵⁷, 2011–2012 mokslo metais kriminologiją planuojama dėstyti Islandijos universiteto bakalauro studijose (apimtis 6 ECTS kreditai)⁵⁸. Taip pat nustatyta, kad ir Liuksemburgo universitete dėstoma kriminologija⁵⁹.

Kriminologijos dėstymo Europos universitetuose apimtys, formos ir kryptys yra pačios įvairiausios, tačiau dažniausiai kriminologijos ar su ja susijusių mokslų katedros, departamentai ar institutai yra Teisės fakultetų padaliniai, kriminologijos dėstymas labiausiai išplitęs teisės krypties studijų programose⁶⁰.

Baigiantis neseniai vykusiai konferencijai⁶¹ profesorius Algimantas Urmonas iškėlė problemą, kad visų konferencijų svarbus tikslas – išvados ir siūlymai, kad jie pasiektų praktiką. Tačiau jis pridūrė – jų niekas nepaisys. Tačiau ar ne mūsų (VU ir MRU) buvę studentai dabar dirba teisininkais? Ar ne mūsų tai „brokas“? Žinoma, vien dėstytojais už

53 Babachinaitė, G. Kriminologija Lietuvos valstybės tarnyboje. Iš: *Regnum est: 1990 m. Kovo 11-osios Nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys*. Mesonis, G. (atsak. red.). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 418.

54 *Ibid.*, p. 418.

55 Mikėnaitė, Ž.; Rutkevičiūtė, V.; Vosyliūtė, A.; Žėkas, T., *supra* note 60, p. 6.

56 Baars-Schuyt, A. Overview of Criminology in Europe. *European Journal on Criminal Policy & Research*. 2001, 9(3): 309.

57 Masters programme Fall 2010. *Reykjavik University* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://en.ru.is/media/skjol-lagadeildar/ML-schedule-fall-2010.pdf>>.

58 Criminology. *University of Iceland* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<https://ugla.hi.is/kennsluskra/index.php?tab=nam&chapter=namskeid&id=10042120116>>.

59 University of Luxembourg Scholarship for Non European Students [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://scholarships.goabroad.com/listingsp3.cfm/listing/2891>>.

60 Triplett, R.; Turner, E. Where is Criminology? *Criminal Justice Review (Sage Publications)*. 2010, 35(1): 5–31; Bisi, R. Teaching and Professional Training in Criminology. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 1999, 7(2): 103–129.

61 2011 m. vasario 7 d. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros organizuota konferencija „Viešosios teisės tyrimai: būklė ir perspektyvos“.

studijų rezultatus neatsako. Tačiau ar ne mes, dėstytojai, kuriame studijų programas? Ar ne Teisės fakultetų tarybos jas tvirtina? Tokias, kuriose lieka esminių kompetencijos spragų... Iškelkime analogišką klausimą: *ar buvo prasminga rašyti šį straipsnį?*

Išvados

Lietuvos universitetai turi galimybes nuspręsti, kokias kompetencijas privalo įgyti juose rengiami teisininkai, gali panaikinti teisininkų rengime atsiradusią spragą ir grąžinti kriminologiją į teisininkams privalomų studijų dalykų sąrašą. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. nutarimu universitetai nėra griežtai saistomi 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1568, kuriame nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę, kuriame nurodytas kiekvieno iš tokių studijų dalykų kreditų skaičius.

Visų specializacijų teisininkams kriminologija turėtų būti privalomas studijų dalykas. Teisininkas, baigęs universitetą, turi ne tik žinoti, mokėti taikyti materialinę ir procesinę teisę, bet ir suprasti, kodėl žmonės nesilaiko teisės normų, kokie veiksniai ir kokią daro įtaką pasirenkant, kaip elgtis, kokią įtaką elgesio pasirinkimui turi teisės normos, kaip jos dera su realia tikrove, paveikia nusikalstamumą, kokie poveikio būdai veiksmingiausiai mažina teisės pažeidimus, kuo skiriasi nusikaltėliai nuo nenusikaltėlių ir kita. Teisininkas turi turėti mokslinių žinių apie nusikalstamumą, gebėti profesionaliai interpretuoti registruoto nusikalstamumo statistiką ir vertinti saugumo nuo nusikalstamų veikų būklę.

Negalima leisti, kad teisininkai galėtų dalyvauti baudžiamajame procese kaip specialistai, jei nėra išklaušę kriminologijos kurso ir išlaikę egzaminą. Nekvalifikuotų kriminologine prasme specialistų veikla visuomenei brangiai kainuoja – neracionaliai naudojami išteklių, skirti nusikalstamumo problemai spręsti, panaudoti išteklių nepasiekia tikslo, visa visuomenė patiria nusikalstamumo grėsmę ir žalą.

Literatūra

1999 m. sausio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 75 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 11-264.

2002 m. spalio 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1568 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nu-

statyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 97-4288.

Baars-Schuyt, A. Overview of Criminology in Europe. *European Journal on Criminal Policy & Research*. 2001, 9(3).

Babachinaitė, G. Kriminologija Lietuvos valstybės tarnyboje. Iš: *Regnum est: 1990 m. Kovo 11-osios Nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys*. Mesonis, G. (atsak. red.). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.

- Bisi, R. Teaching and Professional Training in Criminology. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. 1999, 7(2).
- Call for doctoral research positions in criminal law and criminology. *German Embassy, New Delhi* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <http://www.new-delhi.diplo.de/Vertretung/newdelhi/en/06/Funding/IMPRS__Criminal__Law.html>.
- Criminal Law and Criminology. Master's degree programme. *University of Groningen (Netherlands)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.rug.nl/prospectiveStudents/degreeProgrammes/mastersProgrammes/masters/crohoCLC>>.
- Criminal Law and Criminology. *Springer* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.springer.com/law/criminal?SGWID=0-10020-0-0-0>>.
- Criminology. *University of Iceland* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<https://ugla.hi.is/kennsluskra/index.php?tab=nam&chapter=namskeid&id=10042120116>>.
- Denisenko, V. Kriminologijos žinios padės pagerinti baudžiamosios politikos kokybę (2008). *Vilniaus universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://www.vilnensis.vu.lt/studijos/44-studijos/141-kriminologijos-zinios-pades-pagerinti-baudziamosios-politikos-kokybe>>.
- Dobryninas, A. Be kriminologinių žinių pinigų dažnai paleidžiam vėjais. *Vilniaus universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-10-04]. <<http://www.krimstud.vu.lt/UserFiles/File/Be%20kriminologiniu%20ziniu%20pinigus%20daznai%20paleidziam%20vejais.doc>>.
- Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje per 2010 m. 12 mėnesių. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinė ataskaita forma 1-Ž. *Informatikos ir ryšių departamentas prie VRM* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=201012/f-1z-201012.data.txt&ff=<!--|Z|2-->&tt=Duomenys+apie
- nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (Forma_1Ž)>.
- Inshakov, S. M. *Zarubezhnaja kriminologija*. Moskva, 1997.
- Institute for Criminal Law & Criminology. *Leiden university (Netherlands)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.law.leiden.edu/organisation/criminology/>>.
- Justickis, V. *Kriminologija*. I dalis. Vilnius, 2001.
- Kiškis, A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? *Jurisprudencija*. 2006, 3(81): 32–39.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtintų Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, atitikties Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 23-852.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl teisės studijų krypties aprašo patvirtinimo“ 2010 m. rugpjūčio 19 d. Nr. V-1385 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=380021&p_query=kriminologija&p_tr2=2>.
- Masters programm Fall 2010. *Reykjavik University* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://en.ru.is/media/skjol-lagadeildar/ML-schedule-fall-2010.pdf>>.
- Mikėnaitė, Ž.; Rutkevičiūtė, V.; Vosyliūtė, A.; Žekas, T. *Europos Sąjungos valstybių patirtis kriminologijos studijų ir mokslo taikomųjų tyrimų srityse* (studija) [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007 [žiūrė-

- ta 2010-02-17]. <http://www.krimstud.vu.lt/UserFiles/File/Doktorantu_studija.pdf>.
- Policijos veikla (viešojo saugumo kryptis). Nuolatinų studijų planas. 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/PV_bak_nl_vis.saug.2010.xls>.
- Stasytė, I. *Kriminologijos mokslo raida Lietuvoje*. Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio universitetas, 2009.
- Teisė ir muitinės veikla. Nuolatinų studijų planas. I kursas 2010–2011 studijų metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/ekonomikos_ir_finansu_vadymo_fakultetas/studiju%20planai/Bakalauro%20st%20planai/TMV_nuol_2010_Ik.pdf>.
- Teisė ir policijos veikla. Nuolatinų studijų planas. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/3.5m.NL_TPol_bak_2010.xls>.
- Teisė ir valdymas studijų programa. Nuolatinų studijų planas. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/TV_I_kursas_nuolat_2010pdf.pdf>.
- Teisė ir valstybės sienos apsauga. Nuolatinų studijų planas. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/3.5m.NL_VSA_bak_2010.xls>.
- Teisė. Studijų programos planas. Dieninės/nuolatinės studijos, 2010 metų srautas. *Vilniaus universitetas Teisės fakultetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.tf.vu.lt/images/stories/Daiva_Stumbryte/Studiju_programos/Nuolatinii_studij_programa_2010_m_srautas.pdf>.
- Teisė. Vientisosios studijos. Dalykų sąrašas. *Vytauto Didžiojo universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-09]. <<http://www.vdu.lt/lt/studies/program/150/show/subjects/view-type/default>>.
- Teisės ir penitencinės veiklos studijų programos nuolatinų studijų planas. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/socialines_politikos_fakultetas/studiju_planai/Studiju_planai_2009_m_istojusiems_i_I_kursa/T_pen_bakalauro_nuolat_1_2009.xls>.
- Teisės sociologijos studijų programa. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-18]. <http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/teises_filosofijos_katedra/programos/%20ts_programa.doc>.
- Teisės studijų programa. Baudžiamosios teisės ir kriminologijos specializacijos magistrantūros nuolatinų studijų planas. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/baudzt_kl_mgstr_nuolat_2010.pdf>.
- Teisės studijų programos nuolatinų studijų planai. I kursas 2010 metai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_I_kursas_nuolat_2010.pdf>.
- Teisės studijų programos nuolatinų studijų planai. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-07-21]. <http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2009_2010_studiju%20planai/1kursasteises_bak_n_i_2009.pdf>.
- Teisės studijų programos nuolatinų studijų planai. Pereinamasis planas nuolatinų studijų 2, 3, 4 kursams. *Mykolo Romerio universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08].

- <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/teises_fakultetas/studiju_planai/2010_11%20metu%20studiju%20planai/teise_perein_nuolat_2010.pdf>.
- The Journal of Criminal Law & Criminology [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-16]. <<http://www.law.northwestern.edu/jclc/about/>>.
- Triplett, R.; Turner, E. Where is Criminology? *Criminal Justice Review (Sage Publications)*. 2010, 35(1).
- University of Luxembourg Scholarship for Non European Students [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-22]. <<http://scholarships.goabroad.com/listingsp3.cfm/listing/2891>>.
- Valstybės sienos apsauga (viešojo saugumo kryptis). Nuolatinių studijų planas. 2010 metai. *Mykolas Romeris universitetas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-08]. <http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Programos/VSA_bak_nl_vis.saug2010.xls>.
- Vienam asmeniui išlaikyti įkalinimo įstaigose per dieną panaudota lėšų. 2009 metų ataskaita. *Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-11]. <http://www.kalejimudepartamentas.lt/?item=vkl_at_mt&lang=1>.

NEW LAWYERS—SURGEONS WITHOUT KNOWLEDGE OF ANATOMY AND PHYSIOLOGY

Alfredas Kiškis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Over the past few years, universities in Lithuania have made changes to the legal study programs—obligatory subject Criminology moved to list of alternative optional subjects. Therefore, is increasing the number of new lawyers, who have not studied criminology, which thinking about criminals, crime victims, crime, its causes and successful impact on crime, is based on stereotype understanding of a few centuries ago. However, the new lawyers, being professionals, pre-trial investigators, advocates, prosecutors, judges play a crucial role in criminal proceedings, to decide the fate of people, how to use public resources for crime control and prevention. They will make speeches during the hearing in courts savour of their complete incomprehension of processes speaking about.*

Purpose of the article is to assess what criminological competencies are important to lawyers today, what are the possible consequences for the Lithuanian society if lawyers do not acquire these competencies. There are used the methods of analysis, aggregation, comparison and others.

Objects of the research are competencies of lawyers acquired during the study of modern criminology, its importance to the lawyers and to the society.

Research limitations: analysed only regular undergraduate degree programs (Bachelor) of the law direction of universities in order to avoid unnecessary and non-essential issues. There analysed only part of the integrated study programs (join Bachelor and Master) by the choice of specialization.

The article examines the reasons why criminology has become the subject of an alternative choice, what alternative subjects are offered, whether they are suitable as an alternative to criminology. Here examined the legal aspects of study program creation and preparation of the lawyers.

Author raises questions: is it possible let the lawyers to serve in a criminal justice system, if they do not have the scientific knowledge about crime, its causes and impact on it in effective ways? Can we let perform an operation by the surgeon who hasn't knowledge of human anatomy and physiology?

The author concludes that criminology knowledge and Lithuania's need of this knowledge changing in opposite directions—the need is increasing, but the knowledge is decreasing. Prison population rate (per 100,000 of the population) in Lithuania is one of the largest in the European Union and almost two times higher than the EU average. Widespread awareness of strengthening of sanctions as an effective method for crime prevention in Lithuanian society and even the criminal justice professionals is one of the factors that hinder successful solution of the crime problem brings us all to suffer harm.

Criminology in Lithuanian universities is not currently a compulsory subject (except for two programmes of Mykolas Romeris University). Universities do not provide a proper alternative for criminology. The subject “Legal Philosophy and Sociology” (3 credits) is partly suitable alternative for criminology at the Vilnius University. This subject is obligatory for all student of the law at the Vilnius University.

The author concludes that Lithuanian universities have the capacity to determine what competencies must acquire the lawyers. There must be achieved, that the lawyers would not be able to participate in criminal proceedings, as professionals, if they have not completed the course in Criminology and passed the exam.

Keywords: *lawyers, competencies of lawyers, studies of the law, criminology, undergraduate program, university studies.*

Alfredas Kiškis, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir kriminologijos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: kriminologija, nusikalstamumo statistika, nusikalstamumo žala, nusikalstamumo veiksniai, nusikalstamumo prevencija, realūs nusikalstamumas, viktimologiniai tyrimai, gyventojų saugumo jausmas, baudžiamoji politika, kriminologinės informacinės sistemos.

Alfredas Kiškis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law and Criminology, Associate Professor. Research interests: criminology, crime statistics, crime, crime harm, crime factors, crime prevention, real crime, victimological surveys, feeling of security, criminal policy, criminological information systems.